«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»:
Ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, профессор
Хушвахтзода К. Х.
_____
«07» _____ соли 2022

ХУЛОСАИ
ДОНИШГОҲИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН

Диссертатсияи **«Масъалаҳои адабиётшиносӣ дар мукотиботи Садриддин Айнӣ ва Абулқосим Лоҳутӣ»** барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик; равобити адабӣ дар кафедраи назария ва адабиёти навини форсии тоҷикии факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба анҷом расидааст.

Наимова Фарзона Меҳрубоновна соли 2015 факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро аз рӯйи ихтисоси муаллими забон ва адабиёти тоҷик хатм карда, аз соли 2016 то соли 2019 ба ҳайси аспиранти шуъбаи рӯзонаи кафедраи назария ва адабиёти навини форсии тоҷикии факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба корҳои илмӣ-таҳқиқӣ машғул гардида, айни замон дар вазифаи лаборанти кафедраи китобхонашиносӣ ва библиографияшиносии МДТ «Донишкадаи давлатии фарҳанг ва санъати Тоҷикистон ба номи М. Турсунзода» фаъолият дорад.

Роҳбари илмии Наимова Фарзона Меҳрубоновна доктори илми филология, профессор **Маҳмадаминов Абдулҳай Саидович** мебошад.

Мавзуи диссертатсия дар шурои олимони факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 12.04.2016, қарори №7 тасдиқ шудааст.

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба диссертант Наимова Фарзона 15 октябри соли 2021, №136 маълумотномаи супоридани имтиҳонҳои номзадӣ додааст.

Аз муҳокимаи диссертатсия чунин натиҷагирӣ карда шуд:

Нома ва номанигорӣ ҳамчун падидаи иҷтимоӣ ва ҳунарӣ аз қадим таваҷҷуҳи аҳли адабро ба худ ҷалб карда, имрӯз низ дар баробари даст ёфтани инсоният ба воситаҳои нави иттилоърасонӣ ҷанбаҳои иҷтимоӣ ва ҳунарии худро ҳифз намуда, таҷрибаи офаринандагии адибонро таҷассум менамояд. Дар фаъолияти гуногунсоҳаи асосгузори адабиёти давраи нави тоҷик – устод Садриддин Айнӣ нома ва номанигорӣ ҷойгоҳи вижа дошта, ин фаъолияти ӯ, агар аз як тараф, анъанаи номанигории куҳанбунёд бошад, аз тарафи дигар, муҳимтарин масъала ва муаммоҳои таърихи адабиёти тоҷикро инъикос намудааст.

Дар адабиёти муосир ва ё давраи нави тоҷик ин суннати адабӣ дар сурати нав ва мутобиқ ба ниёзҳои ҷомеаи муосир идома ёфтааст, ки беҳтарин намунаи онро мо дар фаъолияти эҷодии Садриддин Айнӣ ва Абулқосим Лоҳутӣ ба мушоҳида гирифта метавонем. Мутаассифона, ин масъала таваҷҷуҳи айнишиносонро камтар ба худ ҷалб карда, то ҳол ба таври густарда ва фарогир арзёбӣ ва баррасӣ нагардидааст. Бинобар ин, омӯзиш ва таҳқиқи мукотибаи Садриддин Айнӣ ва Абулқосим Лоҳутӣ аз ҷумлаи **мавзуъ ва масъалаҳои муҳимму арзишманди илми адабиётшиносӣ** маҳсуб меёбад. Мутаассифона, муҳаққиқону хонандагон танҳо ба қисме аз ин номаҳо дастрасӣ дошта, зарурати дар шакли комил таҳия ва ба табъу нашр омода намудани онҳо ба вуҷуд омадааст.

Муаллифи диссертатсия ба шакли муфассал ба таҳлилу баррасӣ гирифтани мукотибот ва ҳамкорию алоқаи эҷодии ду суханвар – Садриддин Айнӣ ва Абулқосим Лоҳутиро **мақсади аслии таҳқиқ** қарор додааст. Барои расидан ба ин ҳадафҳо муаллифи диссертатсия дар назди худ чунин **вазифаҳо** гузоштааст:

– баррасии равобити дӯстӣ ва эҷодии устод Айнӣ ва А. Лоҳутӣ, ки бо мақсади муайян намудани саҳифаҳои тозаи зиндагиномаи С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ ва равобиташон бо ҳамзамонон сурат гирифтааст;
– мурури мухтасар ба зиндагиномаи С. Айнӣ дар солҳои мудҳиши таъқибот, ки дар номаҳои устод Айнӣ зикр шудаанд;

– баррасии афкори адабию эстетикии С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ дар мукотибот, анъана ва навовариҳои А. Лоҳутӣ аз нигоҳи устод Айнӣ, мундарича ва шакли шеър аз назари С. Айнӣ;
– таҳқиқи чеҳраҳои машҳури адабиёти классикии форсу тоҷик дар номаҳо;
– баррасии номаҳо аз нигоҳи бозтоби масъалаҳои таърихӣ ва адабии замон, ки омӯзиши мероси адабӣ ва таъини ҳуқуқи тоҷикон ба осори адабии гузаштаро фаро гирифтаанд;
– баррасии андешаҳои А. Лоҳутӣ оид ба осор ва маҳорати адабии С. Айнӣ;
– таҳқиқи масъалаҳои марбут ба масъалаҳои забони тоҷикӣ: забон ва услуби асари бадеӣ, тафсилоти таълифи луғати забони адабии тоҷик, зарурати шарҳу тавзеҳи луғатҳо аз ҷониби С. Айнӣ дар номаҳо.

Ба сифати мавод ва ё **сарчашмаҳои таҳқиқ** номаҳои С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ дар маҷмуаҳои «Мукотибаи Садриддин Айнӣ ва Абулқосим Лоҳутӣ» (1978), «Мукотибаи Садриддин Айнӣ ва Абулқосим Лоҳутӣ» (2003), номаҳои парокандаи адиб дар рӯзнома ва маҷаллаҳо ва китоби «Номаҳо»-и А. Лоҳутӣ мавриди истифода қарор гирифтанд.

Ҳамчунин, диссертант дар ҷараёни баррасии масъалаҳои ба мавзуи таҳқиқӣ рабтдошта аз асарҳои илмии адабиётшиносону шарқшиносони ватанию хориҷӣ ва осори таҳқиқии марбут ба шинохти нома ва номанигорӣ самаранок истифода намудааст.

Асосҳои назарӣ ва методологии ин диссертатсияро асарҳои илмию назарии муҳаққиқони ватанию хориҷӣ, аз қабили Р. Ҳошим, М. Шакурӣ, Р. Ҳодизода, С. Табаров, Х. Шарифзода, Р. Мусулмониён, Х. Асозода, А. Маҳмадаминов, А. Кӯчарзода, М. Нарзиқул, В.Г. Белинский, Е.Э. Бертелс, И. Брагинский, И. Бечка, А.З. Розенфелд, А.А. Акишина, Н.И. Формановская, В.М. Баркова, Л.Р. Гроссман ва дигарон ташкил додааст.

Навгонии илмии таҳқиқ дар он зоҳир меёбад, ки бори нахуст мукотибаи С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ дар шакли диссертатсия мавриди омӯзиш ва таҳлилу таҳқиқ қарор гирифтааст. Чунин тарзи фарогири таҳқиқ имкон додааст, ки аҳаммияти илмию адабӣ ва таърихию фарҳангии номаҳои устод

Айнӣ ва А. Лоҳутӣ дар соҳаи илму фарҳанги давраи нави тоҷик ошкор гардида, вижагиҳои номанигории ин адибон муайян карда шавад.

Диссертатсияи номзадии Фарзона Наимова аз чанд ҷиҳат аҳаммияти вижа дошта, **арзиши назарӣ ва амалиаш** дар он зоҳир меёбад, ки он ба сифати нахустин пажӯҳиш ва баррасии муфассали илмӣ дар аснои таҳқиқу таъйини арзиши номаҳои С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ дар адабиётшиносии муосири тоҷик ба унвонҷӯёну муҳаққиқон ёрӣ мерасонад. Мавод ва хулосаҳои диссертатсияро ҳангоми таълифи китобҳои дарсии мактабҳои миёна ва олӣ, асарҳои илмӣ ва дастурҳои таълимӣ низ метавон истифода кард. Дар баробари ин, диссертатсия дар таълими фанҳои таърихи адабиёти тоҷик, равобити адабӣ, таърихи тарҷума, назария ва амалияи тарҷумаи бадеӣ, курс ва семинарҳои тахассусӣ, таълифи корҳои курсӣ ва рисолаҳои хатму магистрӣ ба устодону донишҷӯён ва магистрантону унвонҷӯёни факултетҳои филологию рӯзноманигорӣ ёрӣ расонда метавонад.

Муҳтавои таҳқиқ ва мундариҷаи асосии диссертатсияи Наимова Фарзона дар 13 мақолаи чопнамудаи ӯ, аз ҷумла 12 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон инъикос ёфтаанд, ки рӯйхати онҳо дар зер оварда мешавад:

[1-М]. Наимова, Ф.М. Назари С. Айнӣ ба шеъру шоирӣ (дар мисоли мактубҳо ба А. Лоҳутӣ) / Ф.М. Наимова // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе: Сабрина-К, 2017. – № 3. – С. 123-129.

[2-М]. Наимова, Ф.М. Андешаҳои устод Айнӣ оид ба адабу фарҳанг // Ф.М. Наимова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2017. – №4/3. – С. 197-200.

[3-М]. Наимова Ф.М. Мулоҳизаҳои С. Айнӣ оид ба этимология ва вижагиҳои лексикаи забони тоҷикӣ (дар асоси мукотиботи С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ) / Ф.М. Наимова // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе: Сабрина-К, 2018. – № 1. – С. 201-205.

[4-М]. Наимова Ф.М. Ҳунари ғазалсароии Абулқосим Лоҳутӣ аз назари Садриддин Айнӣ (дар мисоли мактубҳо ба А. Лоҳутӣ) / Ф.М. Наимова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2018. – № 1. – С. 167-172.

[5-М]. Наимова, Ф.М. Арзиши маърифатӣ ва тарбиявии мактубҳои С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ / Ф.М. Наимова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2018. – № 2. – С. 172-179.

[6-М]. Наимова Ф.М. Баъзе масъалаҳои забони тоҷикӣ дар мукотиботи С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ / Ф.М. Наимова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2018. – № 3. – С. 178-184.

[7-М]. Наимова Ф.М. Шарҳи ҳол ва осори С. Айнӣ дар мактубҳояш ба А. Лоҳутӣ / Ф.М. Наимова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2018. – № 6. – С. 267-272.

[8-М]. Наимова Ф.М. Мулоҳизаҳои А. Лоҳутӣ оид ба маҳорати адабии С. Айнӣ / Ф.М. Наимова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2018. – № 8. Қисми II. – С. 215-219.

[9-М]. Наимова Ф.М. Зиндагиномаи С. Айнӣ дар солҳои таъқибот (дар асоси мукотиботи С.Айнӣ ва А.Лоҳутӣ) / Ф.М. Наимова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2019. – № 4. – С. 202-207.

[10-М]. Наимова Ф.М. Бозтоби сагузашт ва фаъолияти эҷодии А. Лоҳутӣ дар мактубҳояш ба С. Айнӣ / Ф.М. Наимова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2021. – № 13. – С. 203-211.

[11-М]. Наимова Ф.М. Инъикоси шахсиятҳои адабӣ, фарҳангӣ, сиёсӣ ва ҷамъиятӣ дар мактубҳои С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ / Ф.М. Наимова // Гузоришҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2021. – № 2. – С. 283-289.

[12-М]. Наимова, Ф.М. Масъалаҳои омӯзиши мероси адабӣ ва таъини ҳуқуқи тоҷикон ба осори адабии гузашта / Ф.М. Наимова // Гузоришҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2021. – № 3. – С. 277-284.

Кафедраи назария ва адабиёти навини форсии тоҷикии факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон диссертатсияи Наимова Фарзона Меҳрубоновнаро дар мавзуи **«Масъалаҳои адабиётшиносӣ дар мукотиботи Садриддин Айнӣ ва Абулқосим Лоҳутӣ»** кори анҷомёфтаи илмӣ ва муҳимму зарурӣ меҳисобад, ки дар сатҳи баланди илмию таҳқиқӣ таълиф шуда, ба талаботи корҳои илмӣ-таҳқиқӣ ҷавобгӯ мебошад. Дар ин замина, диссертатсияи мазкур ба зинаҳои баъдӣ ва ҳимоя аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик; равобити адабӣ барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология тавсия мешавад.

Хулоса дар ҷаласаи кафедраи назария ва адабиёти навини форсии тоҷикии факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул гардид.

Иштирок дошт: 12 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» – 12 нафар, «зид» – нест, «бетараф» – нест, қарори №12 аз 03.05.2022.

Номзади илми филология, дотсент,
мудири кафедраи назария ва
адабиёти навини форсии тоҷикӣ **Нурқаев Қ.М.**

Котиби илмӣ,
номзади илми филология **Бобомаллаев И.Ҷ.**

Тасдиқ мекунам:
сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон **Тавқиев Э.Ш.**
«7» майи соли 2022.